



Европейски съюз

BG051PO001-3.1.07-0016

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси
Инвестира във вашето бъдеще!

BG051PO001-3.1.07 „Актуализиране на учебните програми във висш
образование в съответствие с изискванията на пазара на труда“

„Актуализиране на учебните програми в съответствие с изискванията на пазара
на труда в Колежа по икономика и администрация“



Европейски социален фонд

МЕРКИ ЗА ОСЪВРЕМЕНЯВАНЕ НА УЧЕБНИТЕ ПРОГРАМИ В СЪОТВЕТСТВИЕ С РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ АНАЛИЗА НА КОНКРЕТНИТЕ ПОТРЕБНОСТИ НА РАБОТОДАТЕЛИТЕ ОТ КВАЛИФИЦИРАНА РАБОТНА СИЛА В РЕГИОН ПЛОВДИВ

по Дейност 4 от Проект № BG051PO001-3.1.07-0016

**„Актуализиране на учебните програми в съответствие с изискванията
на пазара на труда в Колежа по икономика и администрация“**

Учебната дейност трябва да се базира на образователен модел, адекватен на социално-икономическите потребности в страната и съответстващ на интеграционните процеси в Европа и формиращото се Европейско образователно пространство. Образователният модел трябва да гарантира създаването на конкурентоспособни и конвертируеми специалисти.

Съвременната динамично променяща се бизнес среда предполага бърза промяна на потребностите на бизнеса от обучени специалисти, което налага и адекватна гъвкава промяна на учебните планове и програми, с които Колежът да обучава своите студенти. Съгласно данните от анализа на потребностите на бизнеса от квалифицирана работна сила в регион Пловдив от специалности като „Счетоводство и контрол“, „Маркетинг и реклама“, „Бизнес администрация“, „Финанси“, „Бизнес информатика“, „Икономика на туризма“ и „Мениджмънт на обществения ред“ заемат голяма част от работодателското портфолио за подбор на кадри.

Мисията на Колежа по икономика и администрация е да обучава висококвалифицирани кадри по гореспоменатите специалности с цел да удовлетвори напълно както изискванията и потребностите на работодателите, така и очакванията и потребностите на обучаващите се студенти.

Основната препоръка за изпълнението на тази цел е да се планира създаването на партньорство между учебните структури на Колежа, от една страна, и работодателски организации, предприятия и ключови експерти от бизнеса, от друга. Трябва да се планира активно участие на представители на бизнеса в образователния процес с оглед на осъществяване на практическо обучение за новите умения и компетентности, които студен-

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз.

Настоящият документ е създаден по проект № BG051PO001-3.1.07-0016/2013 г. „Актуализиране на учебните програми в съответствие с изискванията на пазара на труда в Колежа по икономика и администрация“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Колежа по икономика и администрация – Пловдив, и при никакви обстоятелства не може да се приема като официално становище на Европейския съюз или на договарящия орган – Министерството на образованието и науката.



Европейски съюз

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“

Инвестира във вашето бъдеще!



Европейски социален фонд

BG051PO001-3.1.07 „Актуализиране на учебните програми във висшето образование в съответствие с изискванията на пазара на труда“

BG051PO001-3.1.07-0016 „Актуализиране на учебните програми в съответствие с изискванията на пазара на труда в Колежа по икономика и администрация“

тите трябва да усвоят с въвеждането на новите учебни програми и планове. За усвояване на допълнителни добри практики и знания студентите трябва да провеждат част от занятията си в реална работна среда.

Общата цел на проекта е постигане на по-успешна социална и трудова реализация на завършилите висше образование, както и подготовката на висококвалифицирани кадри чрез подобряване на качеството на образованието и обучението, и осъвременяване на учебните програми в съответствие с изискванията на пазара на труда.

За реализиране на тази обща цел предлагаме:

√ Да се изградят ефективни междуинституционални връзки между партньорите на пазара на образователни услуги, пазара на труда и работодателите.

√ Социалният диалог да се развие в конкретни направления по приоритетни проблеми съобразно концепцията за учене през целия живот.

√ Да се създадат и приложат ефективни форми на двустранно сътрудничество между учебните институции и общности в бизнеса/работодателите.

√ Да се постигне реално включване на социалните партньори – работодатели и синдикати, с конкретни права и задължения в процеса.

√ Да се подобри социалният диалог чрез колективното договаряне, особено на ниво предприятие, за доближаване до европейските показатели.

√ Да се осигури необходимата информационна база за ефективно участие на социалните партньори в управлението.

√ Въвеждане на комбинирани програми с практическа насоченост.

Същевременно следва да се предприемат мерки за насърчаване на академичната мобилност, която да стимулира и българските преподаватели да преподават в чужбина в съответствие с европейските приоритети за интернационализирано образование.

Предложените **мерки, подходи и методи** за актуализиране на учебните програми на КИА изхождат от „Анализа на конкретните потребности на работодателите от квалифицирана работна сила в регион Пловдив“. В същото време те са в унисон с традициите, създадени при овладяване на теоретичните знания и практическата подготовка в Колежа по икономика и администрация – Пловдив. Актуализацията включва разработване на иновативно съдържание по дисциплините и/или нова гледна точка към предметите включени в специалностите. Това от своя страна изисква и включ-



Европейски съюз

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
Инвестира във вашето бъдеще!



Европейски социален фонд

BG051PO001-3.1.07 „Актуализиране на учебните програми във висшето образование в съответствие с изискванията на пазара на труда“

BG051PO001-3.1.07-0016 „Актуализиране на учебните програми в съответствие с изискванията на пазара на труда в Колежа по икономика и администрация“

ване на съответните технически средства с цел постигане на подходящите знания, умения и опит за определена трудова дейност.

Конкретните предлагани мерки, подходи и методи са в следните насоки:

1. От особена важност при актуализиране на учебните програми е да се наложи засилено прилагане на **практически казуси** по различните дисциплини. Независимо че тяхното разработване е с учебна цел, те трябва да произтичат от конкретната съвременна действителност. Именно поради това привличането на работодателите в този процес е от изключително значение, тъй като пазарът ежедневно ги поставя в различни преодолими и не дотам преодолими ситуации. След няколко практически занятия с поставените казуси могат да се определят самостоятелни задачи за работа, като се отчита и възникналият интерес на студента в определена област. След анализ на самостоятелната работа на студентите могат да се определят групи (екипи) от тях с приблизително еднакви интереси, които да решават екипно определени задачи, като решенията се взимат на базата на общи обсъждания, мозъчни атаки и др. От своя страна актуализацията на практическите казуси трябва да се извършва ежегодно.

2. Актуализацията на учебните програми по своята същност е иновативен процес. В този процес преподавателите влизат в ролята на новатори. Този новаторски подход трябва да присъства и при обучението на студентите в Колежа по икономика и администрация – Пловдив. Това изисква поставянето на задачи, предполагащи **творческо мислене**, което е и едно от най-значимите изисквания според бизнеса. Преподавателите могат да изискват от студентите нови идеи, нестандартни решения, прилагане на методи, вече известни и познати в други сфери. Тяхната основна насоченост трябва да е свързана с приложимостта и ефективността на конкретните решения.

3. Третият особено значим параметър, върху който трябва да се акцентират дейностите по актуализиране на учебните програми, е **работата в екип**. Тази дейност предполага голямо разнообразие от начини, форми и средства на приложение. Екипната работа трябва да се въвежда постепенно, а нивото на задачите и времетраенето на съвместната дейност да се повишават бавно. Студентите трябва да разполагат и със специални фундаментални знания. Според редица учени работата в екип променя мисленето на личността, нейната ценностна ориентация. В същото време интересът



Европейски съюз

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
Инвестира във вашето бъдеще!



Европейски социален фонд

BG051PO001-3.1.07 „Актуализиране на учебните програми във висшето образование в съответствие с изискванията на пазара на труда“

BG051PO001-3.1.07-0016 „Актуализиране на учебните програми в съответствие с изискванията на пазара на труда в Колежа по икономика и администрация“

към знанието придобива систематичен характер и така се стимулира интелектуалното развитие. В условията на екипно учене студентите започват все по-често да се самоанализират и самооценяват. Познаването на собствените заложби, способности и интереси ориентира студентите към приемане на определена роля в екипа (лидер, координатор, изпълнител и др.). Екипната дейност предизвиква интуицията и създава правилна ориентация към партньорство в групата. Общуването развива способностите за адекватна реакция и поведение в различни ситуации.

Екипната работа е съвременна форма на обучение, която не може да измести класическите методи на обучение, но ги допълва и се интегрира с тях. Успешното прилагане на екипната работа като метод на преподаване развива креативното мислене, сътрудничеството и толерантността.

4. Приоритет при актуализирането на учебните програми трябва да бъде също увеличаването на обема на **самостоятелната работа на студентите** по различните дисциплини. Самоподготовката е неизменна част от всяко обучение и е основа на всяко постижение. Индивидуалните задачи, проекти, реферати и извънаудиторни курсове спомагат за повишаване на личната успеваемост на студентите. Така те развиват способност за учене чрез анализ на предоставяната информация и за намиране на самостоятелни пътища за решаване на конкретни задачи. Контролът върху самоподготовката на студентите може да се упражнява чрез различни методи на оценка.

5. **Теоретичната подготовка** на студентите е сред най-важните параметри, които се нуждаят от промяна според *Анализа на конкретните потребности на работодателите от квалифицирана работна сила в регион Пловдив*. Акцентите тук трябва да бъдат насочени върху резултатни методи на усвояване на материята. Препоръчва се методите на преподаване да са съобразени или да произтичат от новите информационни и комуникационни технологии. По-високото качеството на преподаване зависи от използването и на **интерактивни методи**, осигуряващи пълноценно участие на студентите в учебния процес. Интерактивното преподаване означава организиране и развиване на диалог между преподаватели и студенти, както и между самите обучаеми. То изключва доминиращата роля на преподавателя и на едно мнение над друго. Подготовката трябва да се свързва и с посочване и анализиране на конкретни примери на фирмени



Европейски съюз

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
Инвестира във вашето бъдеще!



Европейски социален фонд

BG051PO001-3.1.07 „Актуализиране на учебните програми във висшето образование в съответствие с изискванията на пазара на труда“

BG051PO001-3.1.07-0016 „Актуализиране на учебните програми в съответствие с изискванията на пазара на труда в Колежа по икономика и администрация“

действия от действителността, довели до положителни или отрицателни резултати.

Чрез метода на *диалоговото обучение* студентите се научават да обсъждат алтернативни мнения и да се асоциират с различни хора и роли. Груповите дискусии по определени теми могат да променят гледната точка на студентите към проблема и да повишат мотивацията им за учене. В процеса на теоретичното обучение могат да се канят за пряко участие в лекциите специалисти от фирмите, които с примери да обясняват своите действия и анализи. Тези участия могат да се превърнат в практически занятия в съответната фирма, от която е поканеният специалист.

Мозъчната атака и ситуационните задачи са други интерактивни методи, доказали своята ефективност в процеса на обучение. Интерактивните методи осигуряват активност на студентите и перманентна обратна връзка в комуникацията.

6. След привършване на определен период от теоретичната подготовка трябва да се направи *семинар с дискусия* по различните проблемни въпроси, възникнали по време на обучението. Или последното практическо занятие да бъде обобщаваща дискусия по участието индивидуално и екипно за решаването на различните практически задачи. Тук могат да присъстват специалисти на фирмата, в която се провежда занятието. Те ще имат възможност да се убедят в качествата на студентите и биха си избрали някои от тях за бъдеща работа във фирмата.

7. *Използването на материално-техническата база* служи за повишаване на ефективността на учебния процес. Работата в библиотеката, с компютрите и интернет връзките трябва да бъде включвана активно в семинарните занятия, както и да стане част от самоподготовката на студентите и от интерактивната комуникация.

8. Съвременните организации функционират в условия на бързо развитие и прилагане на нови комуникационни и информационни технологии. Това налага *ежегодното актуализиране* на учебните програми във висшите училища с цел постигане на съвместимост между изискванията на пазара на труда и нивото на квалификация на завършващите студенти.

9. Освен чрез обучение, професионална квалификация се придобива и чрез опит. Професионалната подготовка на работната сила се изразява в *придобиването на определени знания, умения и навици*, необходими за изпълнението на даден вид трудова дейност. Овладеяването на дадена про-



Европейски съюз

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
Инвестира във вашето бъдеще!



Европейски социален фонд

BG051PO001-3.1.07 „Актуализиране на учебните програми във висшето образование в съответствие с изискванията на пазара на труда“

BG051PO001-3.1.07-0016 „Актуализиране на учебните програми в съответствие с изискванията на пазара на труда в Колежа по икономика и администрация“

фесия не може да става само в процеса на обучение във висшите училища. Необходимо е участие на работодателите, които да осигуряват условия за стаж и начална подготовка на висшите кадри. Следователно актуализирането на учебните програми не води автоматично до съответствие на работната сила с изискванията на пазара на труда. Бизнесът е задължителен участник в процеса на квалифициране на кадрите и висшите училища не могат да постигнат тази цел без негова помощ.

10. Продължаващи през обучението **ежегодни тестове по направления и специалности**, които да проверяват динамиката в развитието на студента, като тези с висок успех (първите 50 %) да получават целеви субсидии за следващата академична година, а останалите ще могат да продължат обучението си чрез самофинансиране. Стандартизираните тестове са най-добрият индикатор за измерване на представянето на студентите. Данните от тях са особено полезни за измерване на индивидуалния прогрес на студентите във времето. Заедно с други индикатори тези тестове са добър източник на информация за образователните резултати между силни и слаби студенти и образователни институции. Стандартизиран международен тест се очаква да бъде пуснат през 2016 г. Дотогава местни еквивалентни тестове могат да спомогнат за измерването на теоретични тестове по направления, както и на т.нар. „меки“ умения (комуникационни и презентационни умения, комбинативно мислене, аналитичен подход към нестандартни проблеми, креативност и др.), придобивани във висшите училища.

11. Други мерки, които е необходимо задължително да залегнат в актуализираните или новите учебни програми, са:

- възможност за продължително и ефективно изучаване на западен език;
- възможности за пълноценна извънаудиторна работа на студентите;
- възможности за прилагане на алтернативни методи и подходи за обучение;
- оптимизиране на спектъра от избираеми и факултативни курсове в съответствие с установилите се тенденции в национален и световен мащаб и натрупания опит;
- засилване на фокуса върху индивидуалната подготовка с помощта на онлайн материали и помагала за дистанционно обучение.

При предлагането на възможности за актуализиране на учебните програми на КИА – Пловдив, са взети предвид конкретните потребности



Европейски съюз

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“

Инвестира във вашето бъдеще!



Европейски социален фонд

BG051PO001-3.1.07 „Актуализиране на учебните програми във висшето образование в съответствие с изискванията на пазара на труда“

BG051PO001-3.1.07-0016 „Актуализиране на учебните програми в съответствие с изискванията на пазара на труда в Колежа по икономика и администрация“

на бизнеса в региона, без да се пренебрегват научната гледна точка и изискванията за академичност. Тоест единството на теоретично знание и практическа подготовка остават водещи за Колежа.

Предложенията за актуализация са под формата на ново съдържание на дисциплините и/или нова гледна точка към предмета, както и включване на съответните технически средства, с цел постигане на подходящите знания, умения и навици (опит) за определена трудова дейност.

В този аспект предложените **мерки за осъвременяване** на учебните програми в Колежа са съобразени със:

➤ гарантиране на мобилност на образователния продукт, като се осигури надграждане с все по-динамично съдържание в най-важните предметни области (чуждоезиково обучение, маркетинг, социология, екология, мениджмънт и информационни технологии), т.е. **интегрирано съдържание** на програмата;

➤ прилагане на иновативни методи, които са по-резултатни от чисто теоретичното представяне на материала и които засилват **интердисциплинарността**;

➤ осигуряване на **по-голяма практическа приложимост** на обучението и ориентирането му към конкретни резултати – включване на повече практически занятия, решаване на практически задачи;

➤ **индивидуален подход**, отчитащ индивидуалните способности и интереси на всеки студент – осигуряване на възможност за допълнително обучение както на студенти с изяви способности, така и на студенти, които имат проблеми с усвояването на учебния материал;

➤ **провокиране на творческото мислене** – формиране на компетентности за предприемачество, инициативност и иновативност;

➤ включване на задачи, изискващи **самостоятелна работа** на студента и развитие на личността;

➤ развитие на **уменията за екипна работа**;

➤ включване на дискусии по теоретични въпроси;

➤ включване на дискусии по практически казуси.

Европейският доклад за качеството на висшето образование определя децентрализацията и необходимостта от алтернативни ресурси като ключови предизвикателства.



Европейски съюз

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
Инвестира във вашето бъдеще!



Европейски социален фонд

BG051PO001-3.1.07 „Актуализиране на учебните програми във висшето образование в съответствие с изискванията на пазара на труда“

BG051PO001-3.1.07-0016 „Актуализиране на учебните програми в съответствие с изискванията на пазара на труда в Колежа по икономика и администрация“

➤ *Децентрализацията* – защото поставя трудносъвместими изисквания: да се насърчава разнообразието в учебните програми и същевременно да се гарантира качествено образование за всички.

➤ *Алтернативните ресурси* – защото тези, с които разполага образователната система, не нарастват с темпа, с който се увеличават образователните потребности на бизнеса и населението. Необходим е отказ от традиционния трансмисионен модел на образователно общуване, който определя на преподавателя ролята на „даващ“, а на студента – на „получаващ“ знание (Вж. Табл. 1). Бенчмаркингът – използването на най-добрите практики и еталонизирането са инструменти за съизмерване на данните за образователните системи на различни страни и формиране на алтернативи.

Таблица 1. Сравнителен анализ на традиционния и съвременния модел на обучение

Традиционен модел на обучение	Съвременен модел на обучение
Центрирано към преподавателя обучение	Центрирано към студента обучение
Единствен път за постигане на напредък	Много пътища за постигане на напредък
Единствена медия	Мултимедия
Изолирана работа	Работа в сътрудничество
Доставяне на информация	Обмяна на информация
Пасивно учене	Активно учене
Фактическо, базирано на знания учене	Критично мислене и аргументирано вземане на решение
Обратен отговор	Активно/планирано действие
Изолиран, изкуствен контекст	Автентичен, от реалния живот контекст

Новата концепция за образование изисква положителни промени в следните области:

❖ **управление на образованието** – децентрализация и гарантирано участие на гражданското общество в изработването, прилагането и мониторирането



Европейски съюз

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
Инвестира във вашето бъдеще!



Европейски социален фонд

BG051PO001-3.1.07 „Актуализиране на учебните програми във висшето образование в съответствие с изискванията на пазара на труда“

BG051PO001-3.1.07-0016 „Актуализиране на учебните програми в съответствие с изискванията на пазара на труда в Колежа по икономика и администрация“

торинга на стратегиите за развитие на образованието; планиране на достатъчно ресурси за образование;

❖ **образователна среда** – изграждане на толерантна и сигурна образователна среда, насърчаваща индивидуалното развитие; ясно определени задължителни знания и умения; практическа насоченост на учебното съдържание; привлекателни форми на обучение, представящи разбираемо учебното съдържание; измерими образователни резултати; широко навлизане на нови информационни и комуникационни технологии.

Отчитайки анализа на конкретните нужди на бизнеса в региона, вземайки предвид характеристиките на съвременния модел на обучение и новата концепцията за образование актуализирането на учебните програми следва да се базира на следните методи и принципи:

А. Осъвременяването на учебните програми по различните специалности трябва да се базира на методи за активно учене и успешно преподаване на надградени с ИКТ (информационни и компютърно-технически) умения.

Действия: За да бъдат активно въввлечени в учебния процес, студентите трябва не само да слушат, но и да четат, пишат, обсъждат или решават проблеми, т.е. да се занимават със сериозни мисловни задачи като анализиране, синтезиране и оценяване. Учебната програма, включваща техники за *активно* аудиторно учене, предлага много предимства пред традиционните лекции, при които се развиват само умения за мислене и писане. Развиването на умения, надградени с ИКТ, е в пълна хармония с принципите на *активното учене*.

Активното учене предполага включване в учебните програми на:

- разнообразни учебни дейности – разработени от групи студенти, които обсъждат учебния материал при преподаването му и участват в ролеви игри, учебни казуси, групови проекти и семинари;

- учене чрез действие, изпълнение и представяне на резултат/продукт от страна на студентите. Дейността може да бъде умствена или физическа. Като средства за активно учене се използват игри, симулации, самонаблюдение, ролеви игри;

- при този вид учене студентите са активно въввлечени в учебния процес, а преподавателят има напътстваща роля. Активното учене тук е свързано с ученето чрез експерименти и ученето чрез практиката.



Европейски съюз

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
Инвестира във вашето бъдеще!



Европейски социален фонд

BG051PO001-3.1.07 „Актуализиране на учебните програми във висшето образование в съответствие с изискванията на пазара на труда“

BG051PO001-3.1.07-0016 „Актуализиране на учебните програми в съответствие с изискванията на пазара на труда в Колежа по икономика и администрация“

Б. Учебните програми по изброените специалности трябва да се базират на принципа на активиране на предишния опит. Усвояването на материята се улеснява, когато студентите са ангажирани в решаването на реални проблеми от живота.

Действия: В учебната програма трябва да са застъпени материали, които провокират студентите за решаването на реални проблеми. В резултат на това студентите ще придобият способности за решаване на специфични проблеми след завършване на курса или модула; студентите са ангажирани с проблема, а не само с нивото на действие или операция; студентите ще могат да решават подобни проблеми с нарастваща трудност.

В. Учебните програми по специалностите трябва да се базират на принципа на демонстриране на умения. Ученето се улеснява, когато съществуващият предишен опит на студента се активира.

Действия: Учебните програми се проектират така, че да се демонстрират нови знания на обучаемия, които той да прилага. Студентите се насочват да си припомнят, свързват, описват или прилагат знания от съответния предишен опит, който да се използва като основа за овладяване на нови знания. На обучаемите се предоставя важен опит, който може да се използва като основа за новите знания. Студентите се насърчават да си припомнят структура, която да бъде използвана за организиране на новите знания.

Г. Учебните програми по специалностите трябва да се базират на принципа на прилагане на умения. Усвояването на материала се улеснява, когато обучението демонстрира какво е изучено, а не просто да предоставя информация за това.

Действия: Съществуващите знания се активират като основа за придобиване на нови знания. Демонстрацията може да включва: примери за понятия; демонстрации на процедури; визуализации на процеси; моделиране на поведение. На студентите се предоставя подходящо учебно ръководство, което включва насоки към важната информация или сравняване на няколко демонстрации. Медията играе важна роля в обучението. Преподавателите трябва да предоставят на студентите подходяща обратна връзка и сътрудничество в решаването на широк кръг проблеми; от студентите се изисква да решават последователност от разнообразни проблеми.



Европейски съюз

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
Инвестира във вашето бъдеще!



Европейски социален фонд

BG051PO001-3.1.07 „Актуализиране на учебните програми във висшето образование в съответствие с изискванията на пазара на труда“

BG051PO001-3.1.07-0016 „Актуализиране на учебните програми в съответствие с изискванията на пазара на труда в Колежа по икономика и администрация“

Д. Учебните програми по специалности трябва да се базират на принципа на интегриране на придобити умения в дейности от реалния живот. Програмите да се проектират така, че да интегрират нови знания в света на студентите.

Действия: Студентите се насърчават да правят пренос на нови знания или умения в своя всекидневен живот. На студентите се предоставя възможност да демонстрират своите нови знания и умения пред публика. Те могат да размишляват, дискутират и дефинират своите нови знания и умения. Студентите създават и изследват нови начини за използване на своите нови знания.

Е. Учебните програми да бъдат проектирани така, че да предлагат мобилност на студентите и дообогатяване на знанията и компетенциите.

Действия: Учебните програми по някои специалности като „Маркетинг и реклама“, „Икономика на туризма“, „Бизнес администрация“, „Бизнес информатика“ могат да бъдат разработени на чужд език и да предвиждат включване на студенти в програми за международно сътрудничество – да се предостави възможност на студентите да се обучават в чуждестранни колежи за по 1, 2 или 3 месеца, като на тяхно място да идват студенти от съответните чуждестранни колежи. Това е форма на академичен и културен обмен, който ще обогати знанията и компетенциите на студентите и ще ги направи по-конкурентоспособни на регионалния пазар.

Ж. При обновяване на учебните програми по „Икономика на туризма“ е желателно да се предвиди изучаването на поне два чужди езика.

Действия: Препоръчително е да се увеличи хорариумът за изучаване на чужд език в учебните програми на специалностите „Икономика на туризма“, „Бизнес администрация“, „Маркетинг и реклама“, „Бизнес информатика“. За студентите от специалност „Икономика на туризма“ трябва да се предвиди задължително чуждоезиково обучение през целия период на обучение, като езиците да са поне два. Практиката показва, че много голям недостатък на българското образование е negliжирането на езиковото обучение, особено по отношение на подготовката на кадри за туристическия бранш. Също така в учебната програма на специалност „Икономика на туризма“ трябва да се предвиди стаж в реална среда, по възможност всяка ваканция или след всеки семестър, а най-добрият вариант е да



Европейски съюз

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
Инвестира във вашето бъдеще!



Европейски социален фонд

BG051PO001-3.1.07 „Актуализиране на учебните програми във висшето образование в съответствие с изискванията на пазара на труда“

BG051PO001-3.1.07-0016 „Актуализиране на учебните програми в съответствие с изискванията на пазара на труда в Колежа по икономика и администрация“

се съчетае по време с учебния процес (при съответните договори с туристически агенции, хотели и т.н.).

З. Разработване на електронен сайт за всяка специалност с цел постигане на по-голяма интерактивност, ефективност и снижаване на разходите. Учебните програми да включват електронни материали, презентации, тестове и др., така че лесно да бъдат качвани на сайта.

Действия: Като се има предвид ниската посещаемост на лекциите и за да се гарантира, че всеки студент има достъп до необходимата информация, е препоръчително за всяка специалност да се разработи сайт, на който да се качват материалите (презентации, тестове, казуси и др.). Всеки преподавател може да осъществява връзка със своите студенти, да ги консултира или да изпраща съответните съобщения до тях. Целта е да се постигне по-гъвкава и бърза обратна връзка студент – преподавател, особено при индивидуалната работа на студента.

И. При обновяването на учебните програми в Колежа е препоръчително да се въведат домашни работи, контролни и съответни условия (точки) за допускане до изпит.

Действия: С цел по-добро усвояване на материала след всяка лекция преподавателят задава домашна работа, която да бъде проверявана на следващото упражнение. При направата на 50 % или повече домашни работи и събиране на съответните точки студентът може да бъде допускан до контролна работа. В случай, че е присъствал на 80 % от контролните и е взел съответните точки, студентът може да бъде допускан до изпит. Това е масова практика на университетите в Германия, като в Англия методите на преподаване и допускане до изпит са подобни. Целта е да се провокират самостоятелната работа на студента, неговият изследователски талант, а не да се диктуват лекциите и да се предоставя материалът наготово. Освен това при този подход една част от упражненията могат да преминават в проверки на правилните отговори и дискусии по проблеми, решаване на тестове, работа в екипи, ролеви игри, решаване на казуси и т.н. Така ще се промени настоящият поход, при който в 90 % от семинарните упражнения се преподава теоретичен материал.

К. При проектирането на новите учебни програми по специалностите „Маркетинг и реклама“, „Финанси“, „Икономика на туризма“, „Бизнес администрация“, „Мениджмънт на обществения ред“ и



Европейски съюз

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
Инвестира във вашето бъдеще!



Европейски социален фонд

BG051PO001-3.1.07 „Актуализиране на учебните програми във висшето образование в съответствие с изискванията на пазара на труда“

BG051PO001-3.1.07-0016 „Актуализиране на учебните програми в съответствие с изискванията на пазара на труда в Колежа по икономика и администрация“

„Бизнес информатика“ е препоръчително да се предвиди провеждането на част от упражненията в реална среда.

Действия: Част от упражненията, както и някои лекции по гореспоменатите дисциплини да се провеждат в определено предприятие с цел студентите да участват в дискусия на мениджърите относно решаването на някакъв проблем, вземане на стратегическо решение, промяна в плановете им, решаване на трудни управленски казуси, вземане на решения за нов продукт, промяна на продуктови линии, рекламни кампании и т.н. По този начин студентите ще могат да усвоят и на практика да приложат техники като брейнсторминг, метод „Делфи“ и т.н.

Допълнителни мерки:

1. За подобряване на професионалната подготовка на студентите в съответствие с изискванията на образователната степен „професионален бакалавър“ да се определят дисциплини от втори курс, за които семинарните занятия и упражнения да се водят на групи по специалности. Учебните програми по тези дисциплини да се разработят с еднаква тематика за лекциите и различна тематика за семинарните занятия и упражненията. Така например студентите от специалност „Икономика на туризма“ по дисциплината „Финанси“ да провеждат семинарни занятия и упражнения по „Финанси на туристическата фирма“.

2. Усъвършенстване, а при необходимост частично или цялостно обновяване на действащия учебен план и учебни програми, базирани на опита и традициите, хармонизирани с учебните планове и програми на водещи чуждестранни университети, организации и тенденции. Включване на теми, отразяващи най-новите постижения в науката.

3. Подобряване на формата и структурата на програмите, следвайки най-новите световни практики.

4. Перманентно следене на потребностите на бизнеса и адаптиране на съдържанието и методите на преподаване към тях.

5. Следене на стандартите за професионална компетентност в съответните области и хармонизирането на учебните програми с техните изисквания.

6. Въвеждане на нови учебни дисциплини, свързани с управление на проекти, управление на фирма, участие в европейски програми с проекти и др. актуални теми.



Европейски съюз

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
Инвестира във вашето бъдеще!



Европейски социален фонд

BG051PO001-3.1.07 „Актуализиране на учебните програми във висшето образование в съответствие с изискванията на пазара на труда“

BG051PO001-3.1.07-0016 „Актуализиране на учебните програми в съответствие с изискванията на пазара на труда в Колежа по икономика и администрация“

7. Използване на най-новите информационни технологии в процеса на разработването, оценяването и актуализирането на учебните програми.

8. Поддържане на публичен интерес и публичен диалог по отношение на учебните програми – използване на портал за комуникация с работодатели и студенти, извършване на интервюта и анкети.

9. В съответствие с отличните отношения на Колежа с бизнеса да се разшири участието на експерти от фирми и други бизнес организации в разработването на учебни програми, и особено в провеждането на практически занятия. Планиране на тясно сътрудничество с работодатели и браншови организации, които да осигуряват условия за усвояване на допълнителни добри практики и знания от студентите в реална работна среда. Нормативната уредба не противоречи на привличането на експерти и други специалисти от практиката, особено за провеждането на практически занятия, семинари, упражнения с практически казуси и др., които да са съобразени с регионалните потребности на пазара на труда.

10. На разширени катедрени съвети да се анализира практическата подготовка на преподавателите, водещи дисциплини в трети курс, който основно дава специализиращата подготовка на студентите. Да се разкрият възможности и да се направят конкретни препоръки за кадрови промени и увеличаване на темите за практическа подготовка в учебните програми. Да се привличат чуждестранни преподаватели и научни работници. Това, освен че ще повиши качеството на предлаганото обучение, но и ще помогне на студентите, които сега са възпрепятствани да участват във формите на външна мобилност, да се запознаят с международни иновативни практики.

11. За всяка дисциплина от т.нар. „профилиращи дисциплини“ от втори курс и всички специализиращи дисциплини от трети курс да се формира екип за осъвременяване на учебната програма, който да включва най-малко двама души.

Хабилитирано лице за преподавател по лекционния курс, който да осъвремени учебните програми по следните основни параметри на актуализация на учебните програми: теоретична подготовка; задачи, изискващи творческо мислене; дискусия по теоретични въпроси; екипна работа; самостоятелна работа на студентите; балансиране на тематиката, учебните методи и подходи.

Експерт (експерти) от практиката, който работи във фирма или друга организация, свързана с бизнеса, който да осъвремени учебните



Европейски съюз

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
Инвестира във вашето бъдеще!



Европейски социален фонд

BG051PO001-3.1.07 „Актуализиране на учебните програми във висшето образование в съответствие с изискванията на пазара на труда“

BG051PO001-3.1.07-0016 „Актуализиране на учебните програми в съответствие с изискванията на пазара на труда в Колежа по икономика и администрация“

програми по следните параметри: практически занятия; задачи, изискващи практическа работа; дискусии по практически въпроси; корпоративни практики; вътрешна нормативна база.

12. Понеже възможността за включване на външни експерти в Дейност 6 е ограничена, включването на тези експерти в осъвременяването на учебните програми може да се извърши чрез привличането им като бъдещи преподаватели по съответната дисциплина. Хорариумът по всяка от профилиращите и специализиращите дисциплини да се раздели на две части: I част – за лекционния курс – на преподавател от КИА; II част – за семинарни и практически занятия – на външен експерт от практиката.

13. За хоноруването на външни експерти по профилиращите дисциплини от втори курс разходите на Колежа ще се увеличат, но по специализиращите дисциплини от трети курс ще се намалят, така че двата разходни ефекта ще се неутрализират.

С прилагането на посочените мерки ще се получат следните **положителни за Колежа ефекти**:

– Ще се освободи хорариум на преподавателите на трудов договор да поемат извеждането на теорията и методологията по повече дисциплини.

– Ще се увеличи и значително ще се обогати кадровият потенциал и преподавателският състав на Колежа.

– Ще се намалят разходите за хоноруване на външни преподаватели, тъй като хорариумът за лекции ще се отдели от този за практически занятия, семинари и упражнения.

– Рязко ще се подобри практическата подготовка, ще нарасне удовлетвореността на студентите и ще се увеличи конкурентоспособността на КИА на пазара на образователните услуги.

Определяне на периодичността за актуализиране на учебните програми

Спецификата на специалностите се определя до известна степен от динамиката на изменение на бизнес средата. Поради тази причина е целесъобразно да се предложи ежегодно актуализиране на литературните източници, застъпени в програмите, както и темите, отразяващи най-новите достижения в науката. По отношение на структурата и формата на програмите, интерактивните методи на обучение, ролевите игри, работата в екип и използването на ИКТ промяна може да се предприеме в рамките до две години, като решението за промяна може да стане на базата на сравнение с



Европейски съюз

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
Инвестира във вашето бъдеще!



Европейски социален фонд

BG051PO001-3.1.07 „Актуализиране на учебните програми във висшето образование в съответствие с изискванията на пазара на труда“

BG051PO001-3.1.07-0016 „Актуализиране на учебните програми в съответствие с изискванията на пазара на труда в Колежа по икономика и администрация“

най-добрите практики – бенчмаркинг и SWOT анализ, за идентифициране на ситуациите, в които се намират КИА и фирмите от региона.

1. Учебните програми се актуализират веднъж годишно на два етапа: *в края на летния семестър* се обсъжда актуализацията на учебните програми по дисциплините, които са включени в учебния план за зимния семестър; *в края на зимния семестър* се обсъжда актуализацията на учебните програми по дисциплините, които са включени в учебния план за летния семестър.

2. Процедурата по актуализация да протича в следната последователност:

– Екипът от преподаватели по съответната дисциплина актуализира учебната програма най-малко два месеца преди започването на семестъра.

– Разширен катедрен състав обсъжда актуализираните учебни програми и предлага допълнителни възможности за нейното подобряване.

– При необходимост РКС дава допълнителен срок за актуализация и организира повторно обсъждане на програмите.

– По време на протичащата изпитна сесия преди новия семестър Съветът на Колежа приема актуализацията на учебните програми по катедри и специалности.

Подходи за актуализиране на учебните програми:

1. Системен подход

Процесът на актуализация да се включи в Системата за управление на качеството, внедрена в КИА, по международния стандарт ISO 2001:9000. Актуализацията да се извършва системно всяка година и по всяка дисциплина. В актуализацията да участват всички структурни звена на КИА (катедри, Учебен отдел, дирекция „Маркетинг“ и т.н.).

2. Структурен подход

Ежегодно да се актуализира структурата на дисциплината по форми на обучение: лекции; семинарни занятия; упражнения; икономически игри; казуси и др. Актуализацията да се осъществява и по отношение на тематичната структура.

3. Бенчмаркинг на конкурентоспособността

Да се разкриват най-добрите практики на обучение по съответната дисциплина. Да се актуализира на принципа „от добро към по-добро към най-добро“.

4. Маркетингов подход



Европейски съюз

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
Инвестира във вашето бъдеще!



Европейски социален фонд

BG051PO001-3.1.07 „Актуализиране на учебните програми във висшето образование в съответствие с изискванията на пазара на труда“

BG051PO001-3.1.07-0016 „Актуализиране на учебните програми в съответствие с изискванията на пазара на труда в Колежа по икономика и администрация“

Да се стимулират потребителите на кадри да предлагат актуални практически проблеми и подходи. Да се стимулират студентите сами да формулират онова, което биха искали да научат от съответната дисциплина.

5. Независим одит

Актуализираната учебна програма да се рецензира от ерудиран преподавател от КИА. За целта към Колежа да се създаде учебно-методичен съвет. Учебната програма да се рецензира от експерт (експерти) от практиката.

6. Конструктивен подход

Изразът „икономика, основана на знание“ (knowledge-based economy) е станал популярен поради все по-голямата зависимост на развитите икономики от постиженията на науката и технологиите. Претрупаното учебно съдържание, и най-вече остарелите методи на преподаване, при които знанието се „предава“ от учителя към учениците, недостатъчната демонстрация, ролевите игри, симулациите, практическата и експерименталната работа превръщат изучаването на маркетинга, икономиката, мениджмънта, бизнес информатиката в тежка, в скучна, безинтересна материя. Тези науки не само имат специфично съдържание и структура, но и предполагат характерен начин на мислене и работа, изискват творчество. Точно тези аспекти на науката трябва да бъдат разкрити пред студентите и да съставляват важна част от обучението им.

Такъв подход представлява предизвикателство за хората, ангажирани пряко с образованието – преподавателите. Той изисква специални умения и нагласи за подобна дейност. Тази теория разглежда знанието като нещо, което не се придобива, а се конструира в ума на индивида и следователно не може просто да се предаде от един човек на друг. Новото знание се изгражда на основата на предшестващото знание и опит на индивида в резултат на целенасочени дейности в конкретна ситуация. Сред популярно формулираните определения за конструктивизма в образованието фигурират такива като „философия на ученето“, „мислене за ученето“ (thinking of learning), „мислене за знанието“ (thinking of knowing). Изследователите на конструктивизма извеждат като негов водещ принцип идеята, че ученето е търсене, или конструиране на знания.

7. Проектноориентиран подход



Европейски съюз

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
Инвестира във вашето бъдеще!



Европейски социален фонд

BG051PO001-3.1.07 „Актуализиране на учебните програми във висшето образование в съответствие с изискванията на пазара на труда“

BG051PO001-3.1.07-0016 „Актуализиране на учебните програми в съответствие с изискванията на пазара на труда в Колежа по икономика и администрация“

При проектноориентирано обучение студентите играят централна роля. Те си сътрудничат в продължителен период от време за решаването на даден (интердисциплинарен) проблем и за представянето на резултатите (чрез мултимедийна презентация, пиеса, доклад, уебстраница или като конкретен продукт) от работата си пред публика.

Основни характеристики на проектноориентираното обучение:

▪ *Смисленост/практичност, приложимост* – студентите са поставени в учебна обстановка, която ги ангажира с решаването на сложни проблеми от действителността, съобразени с учебното съдържание, при което те развиват и прилагат важни знания и умения.

▪ *Предизвикателство* – студентите са насърчавани да решават сложни и автентични проблеми, като изследват, преценяват, интерпретират и синтезират информацията по смислен за себе си начин.

▪ *Мотивация* – повишава желанието на студентите да учат, да развиват своите способности, идеи и нуждата да бъдат оценени. Те имат възможност за избор, контрол, сътрудничество със състудентите си, както и да влияят върху учебния процес, което ги мотивира допълнително.

▪ *Интердисциплинарност* – студентите са ангажирани в процеса на изучаване на информацията по начин, по който би им се наложило да приложат придобитите си знания на практика.

▪ *Сътрудничество* – подходът се основава на сътрудничество между самите студенти, между тях и преподавателите, и дори с обществото като цяло.

▪ *Развлекателност* – студентите харесват този стил на учене, защото той им дава възможност да общуват помежду си и да обменят идеи.

Дисциплината, по която студентите трябва да работят, се формулира така, че те да станат строители на собственото си знание, като черпят информация от различни източници. Студентите се научават да мислят и разсъждават, като разрешават истински проблеми, на които се натъкват. Това им дава увереност в техните практически знания, които могат да приложат в реалния свят без страх, че няма да се справят с възникналия проблем за решаване. Въз основа на проектноориентираното обучение студентите създават проекти, чиято важност се крие в процеса на разработването и в опита, който те получават, а не толкова в крайния продукт.

8. Проблемноориентиран подход



Европейски съюз

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
Инвестира във вашето бъдеще!



Европейски социален фонд

BG051PO001-3.1.07 „Актуализиране на учебните програми във висшето образование в съответствие с изискванията на пазара на труда“

BG051PO001-3.1.07-0016 „Актуализиране на учебните програми в съответствие с изискванията на пазара на труда в Колежа по икономика и администрация“

Развива способностите на студентите за решаване на проблеми като една от най-важните познавателни и социални дейности във всекидневния професионален живот.

Предвижда индивидуална или групова дейност (която насърчава *самостоятелното учене*), свързана с решаването на проблем за определен период от време, постигането на междинни резултати/етапи (*текущото оценяване*) и създаване на краен продукт. Подходът се основава на решаване на проблем или спорен въпрос, при който от студентите се очаква да изследват естеството на проблема, да анализират причинно-следствените връзки и да използват съответните теоретични рамки, за да проучат възможните решения, дилеми и противоречия. Идеята при реализацията на този подход е студентите да разберат какво правят, кое и защо е важно и как ще бъдат оценени.

Актуализиране на методите на преподаване, като се увеличи относителният дял на следните:

- формална групова практика;
- латерални загадки;
- формулиране, преформулиране и преобръщане на проблема;
- карти с идеи;
- последователно интегриране;
- пътят към идеалното;
- шестте мисловни шапки.

1. Разработване на електронни учебни курсове. Електронните курсове няма да заместят традиционните хартиени учебници, но чрез по-големите възможности, които дават (интерактивност, възможности за препратки, множество варианти на тестове и др.), те ще подпомагат студентите за по-добро и пълноценно усвояване на учебния материал.

2. Изграждане на образователен портал. Целта на образователния портал е да подпомага по съвременен начин процеса на обучение в Колежа. Той може да предостави широки възможности на всички участници в образователния процес – студенти, преподаватели, администрация, родители, работодатели, институции – при възможност за едновременен достъп на много потребители. На него различните потребители ще могат да открият *електронни учебни курсове, тестове* (за нуждите на вътрешното оценяване), *електронна учебна документация, широк кръг от информация*. Той дава възможност за общуване в различни тематични форуми, предос-



Европейски съюз

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
Инвестира във вашето бъдеще!



Европейски социален фонд

BG051PO001-3.1.07 „Актуализиране на учебните програми във висшето образование в съответствие с изискванията на пазара на труда“

BG051PO001-3.1.07-0016 „Актуализиране на учебните програми в съответствие с изискванията на пазара на труда в Колежа по икономика и администрация“

тавя достъп до електронните страници на всички висши училища в страната, както и до регистрите, водени от Министерството на образованието и науката, възможност за ползване на различни информационно-търсещи системи. Преподавателите имат възможност да комуникират със своите студенти, а те от своя страна ще могат да поддържат постоянна обратна връзка с Колежа. Порталът може да бъде постоянно развиван и обогатяван както от съдържателна, така и от функционална гледна точка, включително с участието на отделните потребители. Той може да се превърне в система за поддържане на постоянна комуникация, диалог и сътрудничество с браншови организации и работодатели за развитие на форми за подготовка, професионална реализация и ориентиране на студентите (публикуване на списъци на абсолвентите по всяка специалност, подредени по успех; провеждане на специализирани курсове и стажове; подготовка и предлагане на предварителни квалификационни характеристики и договори; създаване на банка от работни е-досиета в Кариерния център и др.). Може да се използва и за установяване на договорни отношения с външни партньори с цел реализация на абсолвентите и прилагане на резултати от научноизследователската дейност, вкл. от дипломни разработки. Може също така да се поддържа сайт за комуникация и обединяване по интереси на завършили студенти с данни за тяхната реализация (пряка/непряка заетост в съответната или в друга област; характер на извършваните от тях дейности – изследователи, преподаватели, незаети и др.). Порталът предлага перспектива да бъде включен в националната и международната електронна мрежа на знанието.

3. Мултимедийно интерактивно обучение. Чрез програмирани инструкции студентът може да овладява последователно определени части от знания и умения по дадена проблематика в удобно за него време и място. В КИА материалната база предлага всички условия за провеждане на мултимедийни презентации – всяка учебна аудитория е оборудвана с екран, на който може да се визуализира презентацията. При представяне на решението на поставени проблеми се използва **презентацията**. Тя позволява да се съчетаят разнообразни медийни формати (текст, звук, графика, видео) в един интерактивен продукт.

4. Осигуряване на различни софтуерни продукти, които дават възможност за решаване на проблеми чрез въвеждане на ситуации, които



Европейски съюз

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
Инвестира във вашето бъдеще!



Европейски социален фонд

BG051PO001-3.1.07 „Актуализиране на учебните програми във висшето образование в съответствие с изискванията на пазара на труда“

BG051PO001-3.1.07-0016 „Актуализиране на учебните програми в съответствие с изискванията на пазара на труда в Колежа по икономика и администрация“

са предизвикателство за студентите, и да се покаже как съответният софтуерен продукт може да помогне за разрешаването.

5. Използването на текстообработващи системи помага на студентите да се изразяват в писмена форма, позволява им лесно да редактират текста, да добавят нови идеи по всяко време, дава възможност с текста да работят няколко студенти едновременно. С помощта на текстообработващите програми се създават продукти, които изглеждат професионално; мотивират се студентите, т.к. техният труд се визуализира. С тяхна помощ се развиват уменията за писмено представяне.

6. Електронните таблици се използват за автоматизиране на изчисленията и извършване на анализи в таблично организирани данни. Те улесняват експериментирането с числови данни, което дава възможност на студентите да изпробват различни хипотези, да извършат анализ от типа „какво би станало, ако“. Те позволяват показването на данните чрез таблици и диаграми.

7. Интернет създава възможни за комуникация на различни народи и култури, за развитие на информационните умения чрез търсене, обработване и критично оценяване на информация. Интернет предлага възможности за участие на студенти в международни проекти, форуми, онлайн дискусии, дистанционно обучение, обмяна на идеи и опит, създаване на електронни дневници (**blog**).

8. Софтуерни продукти, с помощта на които се създават идейни карти (визуална техника на интелектуална работа, която стимулира създаването, разширяването и разработването на идеи, които са представени визуално), например **Inspiration**. Чрез тези продукти студентите мислят и учат визуално, предоставя им се възможност да представят своите идеи и мисли. Осигурява се интегрирана среда, така че тези идеи да бъдат развити в писмени документи. Идейните карти позволяват комбинирането на ключови думи, символи, цветове и графики с цел да се създадат нелинейни мрежи от възможни идеи и мисли.

9. Препоръчително е да се използват компютърните зали както за **изпити**, така и за провеждане на **лекции**. Застъпването на симулативни игри в учебните програми изисква всеки студент, както и преподавателят да разполага с компютри в аудиторията. По подобие на европейските практики студентите могат да притежават електронни карти, нещо като лични студентски карти, които им предоставят достъп до компютрите и принте-



Европейски съюз

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
Инвестира във вашето бъдеще!



Европейски социален фонд

BG051PO001-3.1.07 „Актуализиране на учебните програми във висшето образование в съответствие с изискванията на пазара на труда“

BG051PO001-3.1.07-0016 „Актуализиране на учебните програми в съответствие с изискванията на пазара на труда в Колежа по икономика и администрация“

рите. При необходимост студентите могат да зареждат тези карти с депозит и по този начин да се възползват от услугите, предлагани в Колежа, и т.н.

10. По примера на водещи западни университети с цел **по-добра организация** на работата и внасяне на по-голяма яснота е препоръчително на първата лекция да се информират студентите какво включва учебният материал, за датите за изпитите, начина на оценяване, датите на контролните и видовете домашни работи или курсови задачи (проекти) и **точките**, които носят за студента в зависимост от характера на дисциплината.

20.01.2014 г.

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз.

Настоящият документ е създаден по Проект № BG051PO001-3.1.07-0016/2013 г. „Актуализиране на учебните програми в съответствие с изискванията на пазара на труда в Колежа по икономика и администрация“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Колежа по икономика и администрация – Пловдив, и при никакви обстоятелства не може да се приема като официално становище на Европейския съюз или на договарящия орган – Министерството на образованието и науката.